

Çocuk Psikolojisi

Editörler: Seher BALCI ÇELİK · Nursel TOPKAYA

Editörler: Prof. Dr. Seher BALCI ÇELİK - Prof. Dr. Nursel TOPKAYA

ÇOCUK PSIKOLOJİSİ

ISBN 978-625-6652-91-0

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2024, PEGEM AKADEMI

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınev**dir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır; indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 2000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilmektedir.

I. Baskı: Temmuz 2024, Ankara

Yayın-Proje: Zeynep Güler
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler/Ankara
Tel: (0312) 341 36 67

Yayıncı Sertifika No: 51818
Matbaa Sertifika No: 47865

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

"Savaş, açlık ve felaketlerin gölgesinde kaybettiğimiz çocukların anısına..."

ÖN SÖZ

Değerli okuyucular,

Elinizde tuttuğunuz bu eser, çocuk psikolojisi alanında kapsamlı ve güncel bir kaynak oluşturulması amacıyla hazırlanmıştır. Çocukların gelişimini anlamak ve desteklemek hem ebeveynler hem de eğitimciler için kritik bir öneme sahiptir. Bu kitap, çocuk gelişiminin çok yönlü doğasını ele alarak, teorik bilgiyi pratik uygulamalarla birleştirmeyi hedeflemiştir. Kitabımız, çocuk gelişiminin temel taşları olan fiziksel, bilişsel, kişilik, ahlak, sosyal duygusal ve cinsel gelişim alanlarını detaylı bir şekilde incelemektedir. Ayrıca, günümüz dünyasında çocukları etkileyen önemli konuları da ele almaktadır. Bağlanma teorisinden toplumsal uyuma, bağımlılıktan davranış problemlerine kadar geniş bir yelpazede bilgi sunmaktadır. Ayrıca, farklı gelişen çocukların özellikleri, ebeveynleri boşanan çocuklar ile mülteci ve göçmen çocukların karşılaştığı zorluklar ve çocukluk çağı travmaları yer almaktadır. Son olarak akademik başarı ve çocuk ile çocuklarla psikolojik danışma konularına odaklanılmıştır. Bu konuları ele alırken, sadece sorunları tanımlamakla kalmayıp, çözüm önerileri ve müdahale stratejileri de sunulmuştur. Kitabımızı diğer çocuk psikolojisi kitaplarından ayıran önemli bir özellik, her bölümün sonunda ebeveynlere ve uzmanlara yönelik özel önerilere yer verilmesidir. Bu yaklaşım, teorik bilginin günlük yaşama ve profesyonel uygulamalara nasıl aktarılacağı göstermektedir.

Bu eser, Eğitim Fakültelerinde okutulan Çocuk Psikolojisi dersine kaynak olmasının yanı sıra, okul öncesi ve sınıf öğretmenleri, okul psikolojik danışmanları, diğer ruh sağlığı uzmanları ve ebeveynler için de değerli bir başvuru kaynağı niteliğindedir. Kitabımızda, çocuk gelişimi ve psikolojisi alanında güncel, bilimsel ve uygulanabilir bilgileri sizlere sunarak, çocuklarımızın sağlıklı gelişimine katkıda bulunmayı istedik. Bu kitabın, çocukları anlamak ve desteklemek konusunda sizlere rehberlik edeceğine inanıyoruz.

Bu kapsamlı eserin ortaya çıkmasında emeği geçen herkese içtenlikle teşekkür etmek isteriz. Öncelikle, değerli bilgi ve deneyimlerini bizimle paylaşan tüm yazarlarımıza teşekkür ederiz. Her biri kendi alanında uzman olan bu değerli akademisyenler ve uygulayıcılar, kitabımızın zengin içeriğinin temelini oluşturdular. Ayrıca, kitabın düzenlenmesi ve basım sürecindeki özverili çalışmalarından dolayı yayınevimizin editöryal ekibine ve tasarım ekibine teşekkür ederiz. Onların titiz çalışmaları, kitabın hem içerik hem de görsel açıdan kaliteli olmasını sağladı. Son olarak, bu uzun ve zorlu süreçte sabır ve anlayış gösteren ailelerimize ve dostlarımıza minnettarız. Onların desteği olmadan bu projeyi tamamlamamız mümkün olmazdı. Bu kitabın, çocuk psikolojisi alanında çalışan tüm profesyonellere ve ebeveynlere faydalı bir kaynak olmasını umuyoruz. Okuyucularımızın geri bildirimleri ve önerileri, gelecekteki çalışmalarımız için bizlere yol gösterici olacaktır.

Prof. Dr. Seher BALCI ÇELİK

Prof. Dr. Nursel TOPKAYA

BÖLÜMLER VE YAZARLARI

Editörler: Prof. Dr. Seher BALCI ÇELİK - Prof. Dr. Nursel TOPKAYA

1. Bölüm: Çocuklarda Fiziksel ve Psikomotor Gelişim

Doç. Dr. Aynur KARABACAK ÇELİK, Erzurum Atatürk Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-2225-1789

2. Bölüm: Çocuklarda Bilişsel Gelişim

Öğr. Gör. Şeymanur PAYAT, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-2659-5706
Doç. Dr. Meryem VURAL BATIK, Ondokuz Mayıs Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-7836-7289

3. Bölüm: Çocuklarda Kişilik ve Ahlâk Gelişimi

Dr. Öğr. Üyesi Canan ÇİTİL AKYOL, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-1596-5097

4. Bölüm: Çocuklarda Sosyal Duygusal Gelişim

Doç. Dr. Asiye PARLAK RAKAP, Bartın Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-8315-8628
Doç. Dr. Şule BAŞTEMUR, Ordu Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-3940-0565

5. Bölüm: Çocuklarda Kimlik ve Cinsel Gelişim

Doç. Dr. Semra UÇAR, Erciyes Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-4395-9081

6. Bölüm: Çocuk ve Bağlanma

Arş. Gör. Mustafa BAYRAKTAR, Ondokuz Mayıs Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-7492-3607

7. Bölüm: Çocuk ve Toplumsal Hayat

Dr. Nergis CANBULAT, Milli Eğitim Bakanlığı
ORCID No: 0000-0002-1599-3856
Dr. Öğr. Üyesi Asiye DURSUN, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-4033-0034

8. Bölüm: Çocuklarda Teknoloji Bağımlılığı

Dr. Öğr. Üyesi Rumeysa HOŞOĞLU KAMA, Necmettin Erbakan Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-3033-2965

9. Bölüm: Çocuklarda Uyum ve Davranış Problemlerine Genel Bir Bakış

Dr. Öğr. Üyesi Abdullah ALDEMİR, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi

ORCID No:0000-0001-5887-1050

Doç. Dr. Hatice EPLİ, Ondokuz Mayıs Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-9122-1922

10. Bölüm: Boşanma ve Çocuk

Dr. Öğr. Üyesi Gülden ÖZTÜRK SERTER, Ondokuz Mayıs Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-7066-9197

11. Bölüm: Göçmen ve Mülteci Çocuklar

Uzm. Psk. Dan. Ramazan AYDIN, Milli Eğitim Bakanlığı

ORCID No: 0000-0003-1381-1446

Uzm. Psk. Dan. Hüseyin Berken BİNAY, Milli Eğitim Bakanlığı

ORCID No: 0000-0002-0520-2723

Uzm. Psk. Dan. Hayriye ERÇETİN ALTINDAĞ, Milli Eğitim Bakanlığı

ORCID No: 0000-0002-8725-0429

12. Bölüm: Travma ve Çocuk

Doç. Dr. Elif ULU, Ege Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-6379-9812

Psikolog Dr. Gökül ER, Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi

ORCID No: 0000-0001-8336-3058

13. Bölüm: Çocuklarda Zekâ Geriliği (ZG)

Dr. Öğr. Üyesi Sunay GÜNGÖR, Gümüşhane Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-9804-0040

14. Bölüm: Özel Yetenekli Çocukların Gelişimsel Özellikleri

Doktora Öğr. Solmaz ERBAŞ, MEB Çorum Bilim ve Sanat Merkezi

ORCID No: 0009-0000-7056-3085

Prof. Dr. Seher BALCI ÇELİK, Ondokuz Mayıs Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-9506-6528

15. Bölüm: Çocuk ve Akademik Başarı

Dr. Öğr. Üyesi Yelda YILDIZ ÖNAL, İstanbul Medipol Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-2397-4778

16. Bölüm: Çocuklarla Psikolojik Danışma

Dr. Öğr. Üyesi Fatoş BULUT ATEŞ, Çukurova Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-8606-355X

Öğr. Gör. Rümeyza DAŞ, Dicle Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-7885-8539

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
Bölümler ve Yazarları.....	v

1. BÖLÜM

ÇOCUKLARDA FİZİKSEL VE PSİKOMOTOR GELİŞİM

Giriş.....	3
Fiziksel ve Psikomotor Gelişim Nedir?.....	2
Psikomotor Yetenekler.....	2
İnce Motor ve Kaba Motor Beceriler	3
Fiziksel Gelişim Dönemleri	4
Doğum Öncesinde Fiziksel Gelişim	4
Bebeklik Döneminde Fiziksel Gelişim (0-2 Yaş)	8
İlk Çocukluk Döneminde Fiziksel Gelişim (2-6 Yaş).....	13
Son Çocukluk Döneminde Fiziksel Gelişim (6-12 Yaş).....	15
Fiziksel Gelişimi Etkileyen Faktörler	18
Doğum Öncesi Faktörler.....	18
Doğum Sırası Faktörler	19
Doğum Sonrası Faktörler.....	20
Fiziksel ve Psikomotor Gelişimin Desteklenmesi İçin Öneriler	21
Ailelere Öneriler.....	21
Öğretmenlere Öneriler	22
Kaynakça.....	23

2. BÖLÜM

ÇOCUKLARDA BİLİŞSEL GELİŞİM

Giriş.....	26
Bilişsel Gelişim ve Çocuk Gelişimi	26
Piaget'in Bilişsel Gelişim Kuramı	27
Vygotsky'nin Sosyal Kültürel Kuramı	31
İnformasyon İşleme Kuramı (Bilgi İşleme Kuramı)	33
Bilişsel Gelişim ve Dil Edinimi	35
Bilişsel Gelişim ve Öğrenme Ortamları.....	36
Bilişsel Gelişim ve Teknoloji Kullanımı.....	38

Örnek Vaka Çalışmaları ve Uygulamalar	39
Çocuk Gelişiminde Bilişsel Zorluklar	40
Değerlendirme	41
Özet	42
Kaynakça.....	43

3. BÖLÜM

ÇOCUKLARDA KİŞİLİK VE AHLÂK GELİŞİMİ

Psikodinamik Yaklaşımlar	47
Sigmund Freud	47
Alfred Adler	50
Erik Erikson	51
Biyolojik Yaklaşım	52
Sosyal Bilişsel Yaklaşım	54
Rotter'in Sosyal Öğrenme Kuramı	54
Bandura'nın Sosyal-Bilişsel Kuramı.....	55
Çocuklarda Ahlâk Gelişimi.....	56
Bebekler ve Ahlâk	56
Piaget'in Ahlâk Gelişim Kuramı.....	57
Kohlberg'in Ahlâk Gelişim Kuramı.....	58
Çocuklarda Kişilik Gelişiminin Ölçülmesi	60
Aile ve Öğretmenlere Öneriler	61
Ruh Sağlığı Uzmanlarına Yönelik Öneriler.....	63
Özet	63
Kaynakça.....	64

4. BÖLÜM

ÇOCUKLARDA SOSYAL DUYGUSAL GELİŞİM

Özet	67
Giriş.....	67
Sosyal ve Duygusal Gelişim	69
Sosyal ve Duygusal Gelişime Bakış Açılırları: Kuramlar	73
Freud'un Psikoseksüel Gelişim Kuramı.....	74
Erikson'un Psikososyal Gelişim Kuramı.....	75
Davranışçılık ve Sosyal Öğrenme Kuramları.....	76

Sosyal ve Duygusal Gelişimi Etkileyen Unsurlar	80
Sosyal Duygusal Gelişimin Değerlendirilmesi	88
Oyun Temelli Değerlendirme	88
Sanat Temelli Değerlendirme.....	90
Ölçme Yöntemleri.....	90
Sosyal Duygusal Gelişimin Desteklenmesinde Öneriler	91
Sosyal Duygusal Gelişimin Evde Desteklenmesi	91
Sosyal Duygusal Gelişimin Okulda Desteklenmesi	92
Kaynakça.....	93

5. BÖLÜM

ÇOCUKLARDA KİMLİK VE CİNSEL GELİŞİM

Giriş ve Temel Kavramlar	100
Cinsiyet Kimliği ve Temel Kavramlar	101
Çocuklarda Cinsiyet Kimliği Gelişimi.....	105
Çocuklarda Cinsel Kimlik ve Temel Kavramlar	106
Gelişim Dönemlerine Göre Özellikler ve Ebeveynlere Yönelik Gelişimi Destekleyici Bilgiler	108
Öneriler.....	112
Özet	115
Kaynakça.....	115

6. BÖLÜM

ÇOCUK VE BAĞLANMA

Giriş.....	120
Çocukluk Döneminde Bağlanma ve Kimlik Gelişimi	122
Çocuklukta Bağlanma Stilleri	128
Çocuklarda Yaşanan Bağlanma Sorunları.....	130
Çocuk ve Ergenlerde Bağlanma ve Sosyal-Duygusal Gelişim.....	131
Çocuklarda Bağlanma ve Bağımlılık	132
Özet	134
Kaynakça.....	134

7. BÖLÜM

ÇOCUK VE TOPLUMSAL HAYAT

Çocuk ve Aile İlişkileri	141
Ailenin Tanımı, Nitelikleri ve İşlevleri	141
Ebeveyn Tutumları.....	143
Gelişim Dönemlerine Göre Aile İlişkileri.....	148
Ebeveynlere ve Uzmanlara Çocuk ve Aile İlişkilerini Destekleyici Genel Öneriler	151
Çocuk ve Kardeş İlişkileri	153
Kardeşliğin Tanımı.....	153
Gelişim Dönemlerine Göre Kardeş İlişkileri.....	154
Kuramsal Yaklaşımlar	155
Kardeş Kıskançlığı.....	156
Kardeş İlişkilerini Geliştirmek İçin Ebeveynlere Öneriler	158
Çocuk ve Akran İlişkileri	158
Akran İlişkilerinin Tanımı	158
Gelişim Dönemlerine Göre Akran İlişkileri.....	161
Kuramsal Yaklaşımlar	164
Akran İlişkisinin Önemi	165
Akran İlişkilerini Etkileyen Faktörler.....	165
Farklı Akran İlişki Boyut ve Tipleri	166
Ebeveynlere ve Uzmanlara Akran İlişkileri ile İlgili Öneriler.....	167
Özet	167
Kaynakça.....	168

8. BÖLÜM

ÇOCUKLARDA TEKNOLOJİ BAĞIMLILIĞI

Çocuklarda Teknoloji Bağımlılığının Oluşması.....	178
Çocuklarda Teknoloji Bağımlılığının Nedenleri.....	183
Psikolojik Nedenler.....	183
Sosyal Nedenler	184
Çocuklarda Teknoloji Bağımlılığının Belirtileri.....	188
Çocuklarda Teknoloji Bağımlılığının Ortaya Çıkardığı Sonuçlar	189
Dil Gelişimi	189
Öz-Düzenleme (Self-Regulation).....	190

Çocuklarda Teknoloji Bağımlılığı ile Mücadelede Ebeveyn, Öğretmen, Okul Psikolojik Danışmanları ve Diğer Ruh Sağlığı Uzmanlarının Rollerini	192
Özet	200
Kaynakça.....	200

9. BÖLÜM

ÇOCUKLARDA UYUM VE DAVRANIŞ PROBLEMLERİNE GENEL BİR BAKIŞ

Çocuklarda Uyum	206
Çocuklarda Davranış Problemlerinin Nedenleri.....	208
Çocuklarda Görülebilecek Bazı Davranış Problemleri	214
Çocukluk Çağı Mastürbasyonu.....	214
Çalma Davranışı/Hırsızlık	215
Enürezis (İdrar Kaçırma)	216
Enkoprezis (Dışkı Kaçırma)	217
İnatçılık.....	218
Kardeş Kıskançlığı.....	219
Kaygı	220
Parmak Emme	221
Tırnak Yeme (Onkofaji).....	222
Dil ve Konuşma Bozukluğu.....	223
Okul Reddi.....	224
Özet	225
Kaynakça.....	226

10. BÖLÜM

BOŞANMA VE ÇOCUK

Giriş.....	236
Aile	236
Boşanma	238
Boşanmanın Etkileri	239
Boşanmanın Çocuk Üzerindeki Etkileri	240
Dönemlere Göre Boşanmanın Çocuklar Üzerindeki Etkileri	245
Boşanmanın Eşler Üzerindeki Etkileri	255

Ailelere Öneriler	259
Öğretmenlere Öneriler	260
Uzmanlara Öneriler	260
Boşanma Kararının Çocuklara Açıklanması	261
Boşanmış Aile Çocuklarına Psikolojik Yardım	264
Kaynakça.....	265

11. BÖLÜM

GÖÇMEN VE MÜLTECİ ÇOCUKLAR

Göç ile İlgili Kavramlar	273
Göç	273
Göç Türleri ve Nedenleri	274
Göç ve Ruh Sağlığı	276
Mültecilik ile İlgili Kavramlar	279
Göçmen	279
Sığınmacı	279
Mülteci	279
Geçici Koruma Statüsü	280
Mülteci Ruh Sağlığı	280
Mülteci Ruh Sağlığının Epidemiyolojisi	282
Sosyodemografik Risk Etkenleri	283
Cinsiyet	283
Yaş	283
İrk-Etnik Köken	283
Göçmen ve Mülteci Çocuklarda Psikiyatrik/ Psikolojik Rahatsızlıklar, Psikososyal Değerlendirme ve Müdahale	284
Psikososyal Değerlendirme ve Erken Müdahale	286
Bebeklik (0-1 Yaş)	287
Küçük Çocukluk (1-3 Yaş)	287
Okul Öncesi (3-6 Yaş)	287
Okul Çağı (6-12 Yaş)	287
Ergenlik (12-18 Yaş)	288
Çocuklara ve Gençlere Nasıl Destek Olunur	288
Temel Gereksinimleri Karşılamanın	288
Rutinler Oluşturun	288
Eğitim	289
Yeniden Birlikteliği Sağlamak	289

Oyun	289
Esnekliği Kolaylaştırmak.....	289
Yeniden Yerleştirmeden Sonra Esnekliği Teşvik Etmek.....	290
Medya	290
Sonuç.....	290
Kaynakça.....	291

12. BÖLÜM

TRAVMA VE ÇOCUK

Giriş.....	296
Travmanın Tanımı ve Çocukluk Döneminde Travma	296
Çocukluk Döneminde Karşılaşılan Travmatik Olaylar	297
Çocukluk Çağı Travma Türleri	298
Travma Sonrası Çocuğu Koruyan Faktörler.....	301
Travma Yaşantısı ve Sonrası.....	303
Travma Sonrası Psikolojik Danışma.....	304
Travma Odaklı Bilişsel Davranışçı Terapi (TO-BDT).....	305
Göz Hareketleri ile Duyarsızlaştırma ve Yeniden İşleme (EMDR)	305
Ebeveyn Çocuk Etkileşim Terapisi- EÇET (Parent-Child Interaction Therapy).....	305
Çocuk Ebeveyn Psikoterapisi- ÇEP (Child Parent Psychotherapy- CPP).....	306
Travma Sistemleri Terapisi-TST	306
Oyun Terapisi	306
Ebeveynlere Öneriler.....	307
Öğretmenlere Öneriler	308
Psikolojik Danışmanlara Öneriler	309
Kaynakça.....	310

13. BÖLÜM

ÇOCUKLARDA ZEKÂ GERİLİĞİ (ZG)

Gelişim	320
Zekâ	320
Zekayı Sınıflandıran Kuramlar	321
Zekâ Değerlendirmesi ve Ölçümü	322
Zeka Gelişimini Etkiyen Faktörler	324

Zekâ Geriliği (ZG).....	324
Zekâ Geriliğın Tanımı.....	326
Zekâ Geriliğın Tarihçesi.....	327
Zihinsel Geriliğın Sınıflandırılması.....	331
Psikologların Sınıflandırılması.....	332
Doktorların ve Psikiyatristlerin Sınıflandırılması.....	333
Zekâ Geriliğinin Nedenleri.....	333
Zihinsel Engelli Çocukların Psikolojik Özellikleri.....	335
Zekâ Geriliğine Psikiyatrik Eş Tanılar.....	337
Zekâ Geriliğinin Türleri.....	339
Özet.....	343
Kaynakça.....	344

14. BÖLÜM

ÖZEL YETENEKLİ ÇOCUKLARIN GELİŞİMSEL ÖZELLİKLERİ

Giriş.....	350
Üstün Zekanın Tanımı.....	350
Özel Yetenekli Çocukların Gelişimsel Özellikleri.....	354
Özel Yetenekli Çocukların Fiziksel ve Motor Gelişimine İlişkin Özellikleri.....	354
Özel Yetenekli Çocukların Bilişsel ve Dil Gelişimine İlişkin Özellikleri.....	355
Özel Yetenekli Çocukların Sosyal – Duygusal Gelişimine İlişkin Özellikleri.....	359
Özel Yetenekli Çocukların Sanatsal Alanlara İlişkin Özellikleri.....	362
Değerlendirme.....	364
Özet.....	365
Kaynakça.....	366

15. BÖLÜM

ÇOCUK VE AKADEMİK BAŞARI

Çocuk ve Akademik Başarı.....	372
Akademik Başarı ve Etkili Faktörler.....	373
Sosyo-Ekonomik Düzey (SED).....	373
Tek Ebeveynlik.....	373
Pedagojik Zorluklar.....	374
Etkili Öğretim Yaklaşımı.....	374
Akılcı Olmayan İnançlar.....	376

Tıbbi Nedenler	378
Bilişsel Gelişim Kuramları ve Teoriler	378
Piaget'nin Bilişsel Gelişim Kuramı	378
Bilişsel İşlemler ve PASS Teorisi	380
Anaokulu ve İlkokul Kademelerinde Bilişsel Değerlendirme Süreci	381
Öğrenciyle Yapılacak Çalışmalar	382
Özel Eğitime İhtiyacı Olan Öğrencilerde Akademik Başarı	386
Özet	389
Kaynakça	390

16. BÖLÜM

ÇOCUKLARLA PSİKOLOJİK DANIŞMA

Çocuklarla Psikolojik Danışmanın Tarihçesi	394
Çocuklarla Psikolojik Danışmanın Özgün Yönleri	397
Çocuklarla Psikolojik Danışma Süreci	398
Soruna Değil Çocuğa Odaklanmak	398
Çocuklarla Psikolojik Danışma Sürecinin Aşamaları	398
Yaş Gruplarına Göre Çocuklarla Psikolojik Danışma	404
0-4 Yaş Arası Çocuklarla ve Aileleriyle Danışmanlık	405
5-8 Yaş Arası Çocuklarla ve Aileleriyle Danışmanlık	406
9-11 Yaş Arası Çocuklarla Danışmanlık	407
Temel Müdahale Yaklaşımları	408
Oyun Terapisi	408
Sanat Terapisi	409
Kukla Terapisi	411
Etik ve Yasal Konular	415
Özet	416
Kaynakça	417
Editörler ve Yazarlar Hakkında	421

1. BÖLÜM

ÇOCUKLARDA FİZİKSEL VE PSİKOMOTOR GELİŞİM

Doç. Dr. Aynur KARABACAK ÇELİK, Erzurum Atatürk Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-2225-1789

- **Anahatlar**
 - Doğum öncesinde fiziksel ve psikomotor gelişim
 - Bebeklik döneminde fiziksel ve psikomotor gelişim
 - İlk çocukluk döneminde fiziksel ve psikomotor gelişim
 - Son çocukluk döneminde fiziksel ve psikomotor gelişim
 - Fiziksel ve psikomotor gelişimi etkileyen faktörler
- **Bölümde Hangi Konular Ele Alınmaktadır:**
 - *Bu bölümde gelişim dönemlerine göre fiziksel gelişim dönem özellikleri ve bu özellikleri etkileyen faktörler ele alınmaktadır. Bu çerçevede öncelikle fiziksel gelişimin hangi alanı kapsadığı üzerinde durulmuştur. Bunun için gelişimle ilgili temel faktörlerle bağlantılı olarak büyüme ve gelişme sürecine yer verilmiştir. Ardından fiziksel gelişimi etkileyen faktörler konusuna değinilmekte, bu gelişim alanını olumlu yönde etkileyebilecek konular üzerinde durulmaktadır. Bölümün sonunda fiziksel ve psikomotor gelişimi desteklemek için aile ve öğretmenlere yönelik öneriler ele alınmıştır.*
- **Bu derse başlamadan önce kendinize sorabileceğiniz sorular şunlardır:**
 - Fiziksel ve psikomotor gelişim nedir?
 - Fiziksel ve psikomotor gelişimi etkileyen faktörler nelerdir?
 - Fiziksel gelişim kaç dönemden oluşmaktadır?
 - Doğum öncesinde fiziksel gelişimde neler önemlidir?
 - Bebeklik döneminde fiziksel gelişimde neler önemlidir?
 - İlk çocukluk döneminde fiziksel gelişimde neler önemlidir?
 - Son çocukluk döneminde fiziksel gelişimde neler önemlidir?
 - Fiziksel gelişimi desteklemek için neler yapılabilir?

1. Fiziksel ve Psikomotor Gelişim Nedir?

Gelişim, karmaşık bir süreç olduğu için gelişim psikologları bu süreci anlaşılır kılmak ve sistematik olarak incelemek amacıyla belirli alanlara ayırmışlardır. Gelişim alanları temelde fizyolojik, bilişsel ve psikososyal olarak incelenmektedir. Bu bölümde, fiziksel ve psikomotor gelişim alanı, fiziksel ve psikomotor gelişimi etkileyen faktörler ve fiziksel gelişim dönemleri hakkında bilgi verilmiştir. Son olarak fiziksel gelişim alanının desteklenmesiyle ilgili ailelere ve öğretmenlere öneriler sunulmuştur.

Fiziksel gelişim, insan bedeninde meydana gelen niceliksel artışları ifade eden gelişimin temel kavramlarından büyüme ile yakından ilgili gelişim alanıdır. Fiziksel gelişim boy uzaması, kilo ve hacim artışı şeklinde ortaya çıkan ve bedeni oluşturan kas, kemik, beyin, diş, organlar gibi bütün sistemlerin büyüme ve olgunlaşmasını içermektedir (Bulut, 2018; Senemoğlu, 2018). Bu gelişim alanı, boy, ağırlık ve hacim olarak artışının yanı sıra kas, iskelet, solunum, dolaşım, boşaltım gibi sistemlerin kendilerinden beklenen görevleri yerine getirebilecek olgunluğa erişmesiyle de yakından ilgilidir (Bulut, 2018).

Psikomotor (devinimsel) gelişim ise, fiziksel gelişim sonucunda bireyin vücudunu kontrol edebilme becerisinin artması diğer bir deyişle zihin ile kasları arasında bir uyumun ortaya çıkmasıdır (Bilgin, 2013; Senemoğlu, 2018). Birey psikomotor yetenekleri sayesinde fiziksel gelişim özellikleri ile ilişkili olarak psikomotor gelişimini başarılı bir şekilde devam ettirebilmektedir.

1.1. Psikomotor Yetenekler

Psikomotor etkinlikleri gerçekleştirirken bireyin dikkat, denge, güç, koordinasyon, esneklik ve tepki hızı olmak üzere bazı psikomotor yeteneklere sahip olması gerekmektedir. Aşağıda bu psikomotor yeteneklerle ilgili bilgilere yer verilmiştir (Alabay, 2018; Bilgin, 2013; Cirhinlioğlu, 2015):

Dikkat: Bireyin psikofizik enerjisini belirli bir duruma odaklayabilmesidir. Dikkat, bir psikomotor etkinlik gerçekleştirilirken ilk kullanılan yetenektir. Herhangi bir nedenle dikkatin odaklanamaması sonucunda psikomotor etkinlik doğru bir şekilde ortaya koyulamaz. Örneğin, bebeğin emekleme, yuvarlanma gibi psikomotor etkinlikleri gerçekleştirirken çevresinde bulunan ve onun dikkatini dağıtacak uyaranların ortamdaki uzaklaştırılması gerekmektedir. Bu şekilde bebek, yapacağı etkinliğe daha çok odaklanabilir ve performansı artabilir. **Denge:** Bireyin, belirli bir yerde belirli bir yeteneği olağan bir şekilde sürdürebilme yeteneğidir. Bir beceriyi dengede kalarak yapabilmek için bireyin vücudunun ağırlık noktası-